

Давид Фоенкинос - „Спомените“

В деня, когато дядо умря, валеше такъв силен дъжд, че не виждах почти нищо. Изгубен в тълпата от хора с чадъри, се опитвах да спра такси. Не знаех защо на всяка цена искам да бързам, беше абсурдно, защо трябваше да тичам, той си беше там, беше мъртъв и със сигурност щеше да ме изчака, без да помръдне.

Преди два дни беше още жив, бях отишъл да го видя в болницата в Кремлен-Бисетр с мъчителната надежда, че ще е за последен път. Надеждата, че продължителното му изтезание ще свърши. Помогнах му да пие със сламка. Половината вода протече по врата му и намокри болничния халат, но в онзи момент той вече не мислеше за тези неща. Погледна ме някак смутено, но с онази яснота на ума от дните, когато беше здрав. Сигурно това ме разтърси най-силно: чувствах, че осъзнава състоянието си. Всяко вдишване беше за него непосилно. Исках да му кажа, че го обичам, но не успях. Все още мисля за тези думи и за свенливостта, която ми попречи да изразя чувствата си. Смешна свенливост при такива обстоятелства. Непростима и непоправима свенливост. Толкова често не мога да кажа онова, което искам. Никога вече няма да върна тази обич. Освен може би като го напиша сега.

Седнал на стола до него, имах чувството, че времето не отминава. Самодоволните минути се вземаха за часове. Времето течеше убийствено бавно. И в този момент телефонът ми показва, че съм получил есемес. За миг изпитах фалшиво колебание, защото вътре в себе си бях щастлив от това съобщение, бях щастлив, че съм изтръгнат от вцепенението, макар и за секунда, макар и по най-незначителен повод. Не знам вече какво беше съдържанието на съобщението, но си спомням, че веднага отговорих. Ето така и завинаги тези няколко глупави секунди развалят спомена за толкова важната сцена. Ужасно се ненавиждам за десетината думи, изпратени на нищо не значещ за мен човек. Придружавах дядо към смъртта и търсех навсякъде начини да не съм с него. Няма значение какво ще разказвам за мъката си, истината е следната: рутината ме беше изсушила. Можем ли да свикнем със страданието? Да страдаме наистина и в същото време да отговаряме на есемеси.

За дядо последните години бяха продължителен физически упадък. Местеше се от болница в болница, минаваше от скенер на скенер, следваше бавния и смешен ритъм на опитите да продължим модерния си живот. И за какво са всички тези последни старания, които всъщност бяха само отсрочка? Той обичаше да бъде мъж, обичаше живота, не искаше да пие със сламка. А аз обичах да бъда негов внук. Детството ми е кутия, пълна с общите ни спомени. Мога да разкажа страшно много, но не това е сюжетът на книгата. Да кажем, че книгата във всеки случай може да започне така. С една сцена в Люксембургската градина, където редовно ходехме да гледаме Гиньол. Качвахме се на автобуса, прекосявахме цял Париж, може би всъщност само няколко квартала, но на мен пътуването ми се струваше безкрайно дълго. Истинска експедиция, бях пътешественик. Като всички деца, питах на всеки две минути:

– Скоро ли ще пристигнем?

– Не, разбира се. Гиньол е на края на линията – всеки път ми отговаряше той.

За мен краят на линията беше нещо като края на света. Докато пътувахме, той гледаше часовника си със спокойната тревога на хората, които винаги закъсняват. Тичахме, за да не изпуснем началото. Той беше възбуден точно толкова, колкото и аз. Естествено, харесваше му компанията на младите майки. Трябваше да казвам на всички, че съм му син, а не внук. Отвъд тази граница билетът за Гиньол винаги важи.

Идваше да ме взема от училище и бях щастлив. Можеше да ме заведе в кафенето и макар че вечерта майка ми надушваше миризмата на цигари, той винаги отричаше. Никой не му вярваше, но той притежаваше онзи изнервящ чар на хората, които никога в нищо не укоряват. През цялото ми детство се възхищавах на този забавен шегобиец. Никой не знаеше с какво точно се занимава, постоянно сменяше работата си и приличаше повече на актьор, отколкото на обикновен човек. Беше хлебар, монтьор, цветар, може би дори психотерапевт. След погребението приятелите му, които бяха дошли да го изпратят, ми разказаха куп анекдоти и разбрах, че никога не познаваме истински живота на даден човек.

Дядо и баба се срещнали на танцова забава. По тяхно време това било нещо обичайно. Момичетата имали тефтер за танци и бабиният бил пълен. Дядо я забелязал, танцували и всички видели колко хармонично движат краката си. Двамата сякаш изпълнявали рапсодия за колене. Тази очевидност се превърнала в брак. В моето въображение този брак беше застинал, защото от него беше останала само една снимка. Образ доказателство, който с времето фиксира властно всички спомени от една епоха. Последвали няколко романтични разходки, едно дете, после второ, после още едно, но мъртвородено. Как да си представим жестокостта на миналото, на едно време, когато хората губели децата си, както прескачаме стъпало? Установили смъртта на детето в шестия месец от бременността. Баба почувствала, че то вече не мърда, но не казала нищо, отказвайки да назове тревогата си, за да се убеди, че нищо няма да се случи. Че бебетата имат право да си почиват като възрастните. Че се уморяват да се въртят в утробата. Накрая трябвало да приеме ужасната действителност: в корема ѝ се било настанило отсъствие. Чакала още три месеца смъртта да излезе от нея. В деня на раждането процедурата била класическа: детето било извадено. Вместо топла завивка го поставили в саван. Нарекли мъртвото дете Мишел.

Баба нямала време да се отчайва. Трябвало да работи, да се занимава с другите деца и после отново забременяла; винаги ми се струваше странно, че те кръстили и това дете (баща ми) Мишел. Така баща ми е вторият Мишел и се изградил по образ и подобие на мъртвородения си предшественик. По онова време често кръщавали дете с името на мъртвец. Много пъти съм се мъчил да се сближа с баща ми, преди да се откажа от всеки подобен опит. Обяснявах си постоянното му бягство с призрака, с който той съжителстваше. Винаги търсим причини за емоционалното равнодушие на родителите си. Винаги търсим причини за липсата на любов, която ни терзае. Понякога просто няма какво да се каже.

Годините минавали. Имало войни и трудности, после първите две деца напуснали бащиното огнище. Баща ми останал сам с родителите си и този период му изглеждал странен. Внезапно се превърнал в единствен син. Цялото внимание се насочило към него и го задушавало. Тогава на свой ред и той си тръгнал от дома, като малко преждевременно постъпил в армията.

Той, толкова страхлив и пацифист. Баба си спомняше за деня, когато и последният ѝ син напуснал къщата. Дядо, за да намали напрежението, възкликнал: „Най-сетне сами!“. Безплоден опит да маскира страха. Били включили телевизора, докато вечеряли, нещо, което било строго забранено, докато децата били все още у дома. Заместили разказа за деня в училище с новините за конфликт в Афганистан. Този спомен измъчваше баба, която виждаше в него началото на самотата. Както двамата си по-големи братя, Мишел щял да минава от време на време, без да предупреди, за да се изпере или да вечеря. И после постепенно щял да се обажда, за да съобщи за идването си. Накрая щял да записва „вечеря с родителите“ в бележника си няколко дни предварително, когато искал да отиде да ги види.

Тогава дядо и баба решили да се преместят в помалък апартамент, защото „не бива да стоят празни стаи“. Мисля, че не са искали постоянно да виждат миналото си, пълните стаи на емоционалната си памет. Местата са памет и още нещо: те надживяват паметта. Щастливи в новия си апартамент, те изглеждаха като млада двойка, която навлиза в живота. Обаче не, те навлизаха в старостта. Започваха борбата си с времето. Често съм се питал как прекарват дните си. Вече не работеха, децата идваха да ги виждат все по-рядко, а внуците съвсем рядко. Социалният им живот също се бе стеснил, като понякога почти отсъстваше, а телефонът звънеше най-вече заради опити да им продадат нещо. Може и да си стар, но все още представляваш търговски интерес. Питам се дали всъщност баба не беше доволна от тези постоянни обаждания. Дядо се нервираше: „Затвори! О! Откъде накъде му разказваш живота си?“. Обикаляше около нея, зачервен от възмущение: „Ох, как ме нервира, не мога да я търпя“. Винаги бях стъписан от това постоянно раздражение между тях и ми беше нужно време, за да разбера, че това е някаква мелодраматична игра. Те се караха, гледаха се злобно, но никога не бяха прекарвали и ден един без друг. Никога не бяха живели самостоятелно. Кавгите им подчертаваха чувството, че са живи. Със сигурност човек умира по-бързо при наличието на семейна хармония.

После една дреболия промени всичко. Един сапун. Дядо ми беше оцелял от войната: бил ранен още в първите дни от парче снаряд.

На няколко метра от него умрял, разкъсан, най-добрият му приятел. Взривеното тяло на този войник смекчило ударната сила на снаряда, предпазило дядо и го оставило замаян, но жив. Често мисля за този снаряд, който за няколко метра щял да убие дядо ми. Всичко, което преживявам, дъхът ми и биенето на сърцето ми дължат съществуването си на няколко метра. Може би дори на няколко сантиметра. Понякога, когато съм щастлив и наблюдавам красива швейцарка или пейзаж в мораво, мисля за наклона на снаряда, мисля за всяка подробност, накарала немския войник да изстреля снаряда си тук и сега, а не там и една секунда по-рано или по-късно, мисля за безумието на безкрайно малката величина, която е причина да съм тук. И че моят дядо е бил там, оцелял и доволен да се измъкне от тази касапница, от която нищо не разбирал.

Връщам се на дреболията, защото именно тя ме подлудява.

Обикновено падане и животът му се промени. Няколко милиметра бяха достатъчни, за да го изпратят в последна битка със смъртта. Падна в банята заради един сапун (мисля за думата: сапун). Две счупени ребра и пукнат череп. Видях го в онзи момент, беше много слаб, но мислех, че

ще се оправи, че всичко ще бъде като преди. Но вече нямаше да има преди. До последния си ден щеше да има проблеми със здравето. В началото се чувствах много зле, не понасях да го виждам такъв, като ранен човек. Той ненавиждаше посещенията ни в болницата, не желаше да ни вижда около леглото си с нашите патетични усмивки. Не искаше да бъде обичан, а да бъде забравен, искаше никой да не му напомня колко жалък се чувства.

Баба стоеше с него всеки следобед. Плетеше. Усещах, че дори нейното присъствие му беше непоносимо. Би желал да я изгони, би желал да го оставят на мира и да пукне. Този период продължи толкова дълго, с постоянни ангини и белодробни инфекции, сякаш трябваше да плати за целия си живот в добро здраве. После откриха някакво увреждане на окото. Вече почти не виждаше. Искаше му се да вярва, че ще си възвърне зрението. Беше готов да прави всякакви упражнения и да изпълнява заповедите на екзалтираните носители на надежда. Но страданието изгаряше лицето му. Другото му око примигваше трогателно като призив за помощ. Някои дни беше обезобразен.

А сега беше мъртъв.